

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ
ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

УКРАЇНСЬКА МОВА
11 клас
(рівень стандарту)
Конспекти уроків

Черкаси
2020

Рекомендовано до друку Вченої ради КНЗ «ЧОППОПП Черкаської обласної ради».
Протокол № 2 від 02.06.2020 року

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ У СКЛАДІ:

Грекало Тетяни Дмитрівни, керівника групи, учителя української мови та літератури Черкаської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 32 Черкаської міської ради; **Жили Ірини Анатоліївни**, учителя української мови та літератури Черкаської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 32 Черкаської міської ради; **Коритан Наталії Іванівни**, учителя української мови та літератури Першої міської гімназії Черкаської міської ради; **Максимчук Тамари Володимирівни**, учителя української мови та літератури Черкаської спеціалізованої школи І–ІІІ ступенів № 33 імені В. Симоненка Черкаської міської ради; **Матюші Людмили Михайлівни**, учителя української мови та літератури Черкаської спеціалізованої школи № 33 імені В. Симоненка Черкаської міської ради;

Мельниченко Оксани Михайлівни, учителя української мови та літератури Черкаської гімназії № 9 імені О. М. Луценка Черкаської міської ради; **Нецвітної Тетяни Володимирівни**, учителя української мови та літератури Черкаської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 5 Черкаської міської ради; **Овсюк Валентини Миколаївни**, учителя української мови та літератури Черкаської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 5 Черкаської міської ради; **Приходько Наталії Анатоліївни**, учителя української мови та літератури Черкаської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 32 Черкаської міської ради; **Рибалки Світлани Миколаївни**, учителя української мови та літератури Черкаської спеціалізованої школи № 28 імені Т. Г. Шевченка Черкаської міської ради; **Яременко Ірини Іванівни**, учителя української мови та літератури Черкаської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 21 Черкаської міської ради, за загальною редакцією **Бондаренко О. А.**, завідувача лабораторії-центру зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Огієнко В. І., методиста КУ «Черкаський міський методичний кабінет установ освіти»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ярмоленко Г.А., кандидат філологічних наук, доцент кафедри українського мовознавства та прикладної лінгвістики Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького;

Лобенко Н.М., методист лабораторії-центру зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

Українська мова. 11 клас (рівень стандарту): конспекти уроків. / За заг. ред. О. А. Бондаренко, В. І. Огієнко. Черкаси, 2020. 197с.

Збірник складається з розробок уроків з української мови для 11 класу, укладених згідно з навчальною програмою з української мови для 10-11 класів (рівень стандарту), створеною на основі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та відповідно до Концепції «Нової української школи».

Запропоновані види робіт і завдань, форми й методи організації та проведення сучасного уроку української мови якнайкраще сприяють формуванню ключових та предметних компетентностей учнів. Особливу увагу приділено інтерактивним формам та методам роботи з можливістю використання в навчальному процесі мережі Інтернет та сучасних гаджетів, що активізує діяльність учнів.

Окремо винесено рубрики «Працюємо над культурою мовлення» та «Готуємося до ЗНО».

*Домашнє завдання диференційовано: охочі працювати додатково чи інтерактивно отримують завдання, позначене *.*

Збірник розрахований на вчителів-словесників, методистів, студентів філологічних факультетів педагогічних вищих навчальних закладів, слухачів курсів підвищення кваліфікації.

© КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради», 2020.

ЗМІСТ

Мовна стійкість як ключова риса національно мовної особистості.	5
Практична риторика.....	8
Морфологічна норма.....	25
Синтаксична норма.....	56
Пунктуаційна норма.....	87
Стилістична норма.....	128
Практична риторика.....	153
Використані джерела.....	193

**Орієнтовне календарно-тематичне планування з української мови для 11 класу
(рівень стандарту)
(2 год, 70 год)**

№ з/п	Кільк. годин	Тема уроку
1	1	I семестр Мовна стійкість як ключова риса національно мовної особистості

2	1	Практична риторика Засоби мовного вираження промови
3	1	Тропи
4	1	Метафора, метонімія, їх роль у мовленні
5-6	2	Риторичні фігури
7	1	<i>Контрольне есе «Краще жити мріями чи будувати плани й утілювати їх у життя?»</i>
8	1	Морфологічна норма Прикметник. Відмінкові закінчення прикметників
9	1	Ступені порівняння прикметників та прислівників. Прикметники, що перейшли в іменник
10	1	Числівник. Складні випадки узгодження числівника
11-12	2	Відмінювання числівників
13	1	Позначення дат і часу
14	1	Дієслово та його форми
15	1	Дієслівні закінчення
16	1	Наказовий спосіб дієслова
17	1	Активні й пасивні дієприкметники
18	1	<i>Контрольна робота № 1.</i> Практична риторика. Морфологічна норма (тест)
19	1	Синтаксична норма Поняття синтаксичної норми. Синтаксична помилка
20	1	Складні випадки синтаксичного узгодження
21	1	Складні випадки синтаксичного керування
22	1	Уживання прийменників, сполучників
23	1	Варіанти граматичного зв'язку підмета й присудка
24	1	Пасивні конструкції
25	1	Неповні речення
26	1	Односкладні речення
27	1	<i>Контрольне есе «Чи повинна людина підкорювати природу»</i>
28	1	Порядок слів у реченні
29	1	Просте ускладнене речення
30	1	Правила побудови складного речення й логічні помилки в ньому
31	1	<i>Контрольна робота № 2.</i> Синтаксична норма (тест)
32	1	Підсумковий урок за I семестр
33	1	II семестр Пунктуаційна норма Пунктуаційна помилка. Тире між підметом і присудком
34	1	Розділові знаки у реченнях із звертаннями
35	1	Розділові знаки у реченнях із вставними конструкціями
36-37	2	Розділові знаки при однорідних членах речення
38	1	Розділові знаки при відокремлених означеннях
39	1	Розділові знаки при відокремлених прикладках
40	1	Розділові знаки при відокремлених обставинах
41	1	<i>Контрольне есе «Усі успіхи починаються із самодисципліни»</i>
42	1	Кома й крапка з комою в складному реченні
43	1	Двокрапка в складному реченні
44	1	Тире в складному реченні
45	1	Розділові знаки при прямій мові
46	1	<i>Контрольна робота № 3.</i> Пунктуаційна норма (тест)
47	1	Стилістична норма Стилістична помилка. Стилістичне використання багатозначних слів і омонімів

48	1	Стилістичне використання синонімів, антонімів і паронімів
49	1	Стилістичні особливості слів іншомовного походження
50	1	Стилістичне забарвлення лексики. Книжна й розмовна лексика
51	1	Стилістична роль неологізмів і застарілої лексики
52	1	Контрольне есе «Безпека – цінність для людини й людства»
53	1	Стилістичні можливості фразеологізмів
54	1	Стилістичні засоби словотвору
55	1	Стилістичні особливості частин мови
56	1	Вимоги до вживання синтаксичних одиниць у різних стилях
57-58	2	Практична риторика Інформаційні жанри
59-60	2	Діалогічні жанри
61-61	2	Оцінювальні жанри
63-64	2	Етикетні жанри
65	1	Контрольна робота № 4. Стилістична норма. Практична риторика (тест)
66	1	Читання й аналіз тексту (підготовка до ЗНО)
67	1	Контрольне есе «Міра відповідальності формує патріотизм»
68	1	Особливості написання власного висловлення (підготовка до ЗНО)
69	1	Фонетика, орфоєпія, орфографія (підготовка до ЗНО)
70	1	Підсумковий урок

УРОК 1. Мовна стійкість як ключова риса національно мовної особистості

Мета. Формувати предметні та ключові компетентності: *розуміти* суть понять «мовна особистість», «мовна стійкість»; *усвідомлювати* важливість поняття «мовна стійкість»; *висловлювати* припущення щодо важливості цієї риси мовної особистості; *аналізувати* риси, досвід і поведінку мовної особистості; *бути упевненими* у своїх переконаннях, цінностях; *розвивати* власні мовні смаки й мовне чуття.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал, таблиця.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Перебіг уроку

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчання

«Комунікативна розминка». Провести в класі опитування, відповідаючи на запитання «Якою мовою ви спілкуєтеся в повсякденні?».

Варіанти відповідей: тільки російською мовою; переважно російською; українською і російською мовами; переважно українською; тільки українською; іншою.

Заповнити таблицю:

Варіанти відповідей	Кількість відповідей	Відсоток до відповідей

Проаналізувати результати, отримати кількісно-якісний показник мовної ситуації, що склалася у вашому класі. Подібні дослідження в масштабах країни ілюструють мовну ситуацію в державі.

– Чи можна, на вашу думку, таку мовну ситуацію вважати проблемною?

II. Актуалізація опорних знань

Бліц-опитування

- Що таке мовна норма?

- Які є різновиди мовних норм?

- Чи зустрічались ви з порушеннями мовних норм? Що слід робити з метою дотримання норм літературної української мови?

III. Повідомлення теми й мети уроку

V. Опрацювання навчального матеріалу

1. Спостереження над мовним матеріалом. Прочитати текст. Скласти й записати план. Розкрити зміст кожного пункту плану. Об'єднатись у пари. Обговорити джерела, що живлять мовну стійкість.

Проблема мовної стійкості та її джерела

Проблема мовної стійкості та її джерел, одна з ключових теоретичних проблем соціолінгвістики, набуває зараз особливої практичної гостроти. Мовна стійкість – намір та поведінка особистості чи групи людей спрямовані на послідовне, непохитне користування в щоденному спілкуванні певною мовою чи мовними засобами, незалежно від мови співрозмовника. Стійкість до вживання української мови називають українськомовною стійкістю.

Усі слов'янські народи майже без винятку опинилися перед загрозою втрати власної мови. Для деяких з них, а саме українців, білорусів, верхніх та нижніх лужичан, ця загроза цілком реальна й досі. Тому й лишається актуальним вироблення у слов'ян мовної стійкості, яка протидіє цій загрозі. Головні джерела, що живлять мовну стійкість, у всіх народів, у тім числі й слов'янських, однакові. Це – національна традиція, національна свідомість та солідарність, національна культура, національний мир та співробітництво з іншими етносами й народами.

Деякі дослідження виявляють занижений рівень мовної стійкості українців порівняно з російським населенням України, що, відповідно, загрожує українській мові зникненням.

2. Робота з текстом. Поміркувати, чому така ситуація склалася саме в українців та білорусів? Сформулювати практичні поради щодо зміцнення українськомовної стійкості.

- Українська мова протягом останніх трьохсот років зазнавала утисків та обмежень: указ Петра I про заборону книгодрукування українською мовою (1720), указ Катерини II про заборону викладати українською мовою в Києво-Могилянській академії (1763), Валуєвський циркуляр (1863), Емський указ (1876), постанови радянської влади про переведення українських шкіл на російську мову навчання та ін. З огляду на це й на відсутність державності на українських землях українці почали втрачати свою мовну стійкість, що загрожує українській мові зникненням.

- На початку XIX ст. жоден слов'янський народ, за винятком росіян, не мав своєї держави. Тому проблема мовної стійкості стосувалася майже всіх слов'янських мов у різні періоди розвитку націй.

- Поляки, чехи, серби, болгари відродили й утвердили свою мову.

- Українці відроджують свою мову дуже повільно.

- Білоруси мають кризовий стан у відродженні білоруської мови (14 травня 1995 року там було проведено референдум, на який винесли мовне питання у такому формулюванні: «Чи погоджуєтеся ви з наданням російській мові рівного статусу з білоруською?» 53,9% від загальної кількості виборців проголосували «за», і в Білорусі російська мова була оголошена другою державною. Дуже швидко після цього узаконена «рівність» двох мов призвела до майже повного витіснення білоруської мови з усіх сфер суспільного життя.)

3. «Займи позицію». Прокоментувати ситуацію.

Чому не державною? Після прийняття Закону про мову це питання стало справжнім мемом у соціальних мережах.

Основна засада Закону про мову стверджує, що «кожен українець має володіти державною мовою». Тим часом, дані соціологічних опитувань невтішні: дві третини українців називають своєю рідною мовою українську, проте лише 55% людей говорять вдома українською. Це означає, що близько п'яти мільйонів мешканців України не говорять мовою, яку вони вважають за рідну.

Експерти Київського міжнародного інституту соціології стверджують, що суржилом спілкуються і пишуть від 11% до 18% українців – а це від 5 до 8 мільйонів осіб.

Редакція bit.ua поспілкувалася з різними людьми, які раніше говорили російською, але потім перейшли на українську.

Група 1

Я народилася в україномовній родині, у Києві. Змалечку бабуся вчила мене українських пісень, читала старослов'янські книги, навчала любити країну та відчувати свою ідентичність. Але в 90-ті серед моїх однолітків було соромно говорити українською. Якщо ти україномовний – селяк, неук. Це спадщина, що лишилася нам від совка. Цей комплекс меншовартості, попри виховання в родині, змусив мене вивчити російську й перейти на повне спілкування нею. Я поважаю всі мови, я не проти російської, але завжди відчувала дискомфорт, спілкуючись цією мовою (Уляна Пчолкіна, громадська активістка).

- Чи соромно вам говорити українською?

- Чи маєте ви комплекс меншовартості?

Група 2

Моя мова – це моя ДНК. І я більше не відчуваю себе людиною другого гатунку.

Уже п'ять років я пишу виключно українською, даю інтерв'ю та публічно спілкуюся тільки державною мовою. Мені було складно перейти на рідну мову, бо моє оточення, у переважній більшості, російськомовне. Але завдяки цьому рішення я більше не відчуваю себе людиною другого гатунку. А через квоту якісного контенту українською стало набагато більше. І мене це надихає. Моя мова – це моя ДНК. Мої діти точно будуть україномовні, від самого народження (Тетяна Висоцька, телеведуча).

- Спрогнозуйте ваші подальші дії.

Група 3

Українська – крута мова. Вона багата на синоніми, пластична, яскрава, самобутня. Звісно, можна скільки завгодно бути людиною світу, але ідентифікація – як генний код, який людина не обирає і не може його позбутися, просто ігноруючи. Унікальні часи зараз – чому б не покращити, безкоштовно не навчитися, не посилити своїх знань мови? Я, наприклад, досі вчу мову, дякувати професії. Долучайтесь, розумнішаймо разом (Тетяна Гриньова, видавець bit.ua, співзасновниця Fitness Geek Camp)!

- Чи має Тетяна потужну мовну стійкість?

- Чи маєте ви бажання вдосконалити рівень володіння українською мовою?

Запитання для всіх груп.

- Що стало поштовхом для такого рішення усіх учасників? Спойлер: Закон про мову тут зовсім ні до чого.

- За допомогою словника, мережі Інтернет з'ясуйте значення слова «спойлер».

4. Творче конструювання. Прочитати, пояснити, як зрозуміли наведені вислови. Скласти з ними кілька речень.

Людська мова, мова Творця, ангельська мова, штучна мова, природна мова, мова тварин, мова природи, мова жестів, мова очей, мова науки, мова закоханих, рідна мова, мова квітів, мова символів, материнська мова.

5. Виконання вправ із підручника

VI. Підбиття підсумків уроку

Рефлексія. «Мікрофон»

- Сьогодні я зрозумів...

- Мені було цікаво...

- Мені хотілося б навчитися...

VII. Домашнє завдання

1. Опрацювати теоретичний матеріал підручника.

2. Виконати вправу з підручника.

3.* Написати мінітвір на тему «Лінгвістична» нестійкість бачиться загрозливою: якщо українець виявлятиме свою «ввічливість» до російськомовних, хто ж тоді говоритиме українською?» (5-7 речень).

Далі за посиланням:

<https://drive.google.com/file/d/1NKf2TvMea3GXQtaIBOljkVM4sFHO7CLH/view?usp=sharing>